

Μια σπάνια φωτογραφία του Γιώργη Ζορμπά που την έστειλε ο ίδιος στην Έλλη Αλεξίου το 1922.

Από το Καταφύγι στο μυθιοτόρημα του Καζαντζάκη

Ο ΘΡΥΛΙΚΟΣ Γιώργης (Αλέξης), Ζορμπάς γεννήθηκε στην Πιερία και πέθανε στα Σκόπια το 1941. Πως τον θυμούνται τα εγγόνια του και πως τον περιγράφουν τα παιδιά του στις αφηγήσεις που άφησαν προτού πεθάνουν. Σήμερα, από το μεγάλο αυτό ήρωα ζει μονάχα μια θυγατέρα του.

Του ΧΡ. Κ. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Ο Αλέξης Ζορμπάς είναι τόσο γνωστός όσο και ο συγγραφέας του Νίκος Καζαντζάκης. Ίσως μάλιστα να είναι περισσότερο. Γιατί από τη στιγμή που ο Μιχάλης Κακογιάννης τον έκανε ταινία, το όνομά του έγινε ποίο οικείο στις πλατιές λαϊκές μάζες. Αυτό συμβαίνει συχνά στον πνευματικό χώρο. Για διάφορους λόγους, το δημιουργήμα ξεπερνάει κάποτε τη φήμη που δημιουργού του. Άλλωστε, για τον πολύ κόσμο ο Καζαντζάκης είναι πιο γνωστός σαν ο συγγραφέας του Ζορμπά, απ' ό,τι του Καπετάν Μιχάλη, του Φτωχούλη του Θεού, της Αναφοράς στον Γκρέκο ή της Οδύσσειας.

Φέτος που γιορτάζονται τα εκατόχρονα από τη γέννηση του Καζαντζάκη, η σκέψη πολλών θα πάει και στον Αλέξη Ζορμπά. Σ' αυτή την εκρηκτική μορφή που χάρη στη γλαφυρή αφήγηση του κρητικού συγγραφέα άγγιξε τα όρια του θρύλου.

Πόσο όμως απ' εκείνους που θα αναπολούσαν τον Καζαντζάκη και το έργο του, ξέρουν ότι ο Ζορμπάς του δεν ήταν ένα πρόσωπο της φαντασίας, αλλά ένας άνθρωπος με σάρκα και οστά σαν αυτόν που του χάρισε την αθανασία;

Πραγματικά. Ο Αλέξης Ζορμπάς υπήρξε. Ήταν ένας άνθρωπος που γνώρισε κι αγάπησε ο κρητικός διανοούμενος. Ένας πανέξυπνος τύπος του λαού, που άφησε βαθειά τα σημάδια του στη σκέψη και το έργο του Καζαντζάκη. Έτσι που ο τελευταίος να τον ονομάσει «δάσκαλο της ζωής».

Το πραγματικό όνομα του Αλέξη Ζορμπά ήταν Γιώργης.

Γεννήθηκε το 1868 ή το 1870 στο ορεινό χωριό Καταφύγι πάνω στα Πιέρια της Δυτ. Μακεδονίας. Τον πατέρα του τον λέγαν Ανδρέα. Η ζωή του ήταν γεμάτη περιπέτειες κι εμπειρίες. Μια διαφορά

έχει μαζί του ο ήρωας του Καζαντζάκη: Ότι δεν ήταν Κρητικός, δεν πάτησε ποτέ το πόδι του στη Μεγαλόνησο και φυσικά δεν γνώρισε ποτέ την Μαντάμ Ορτάνς.

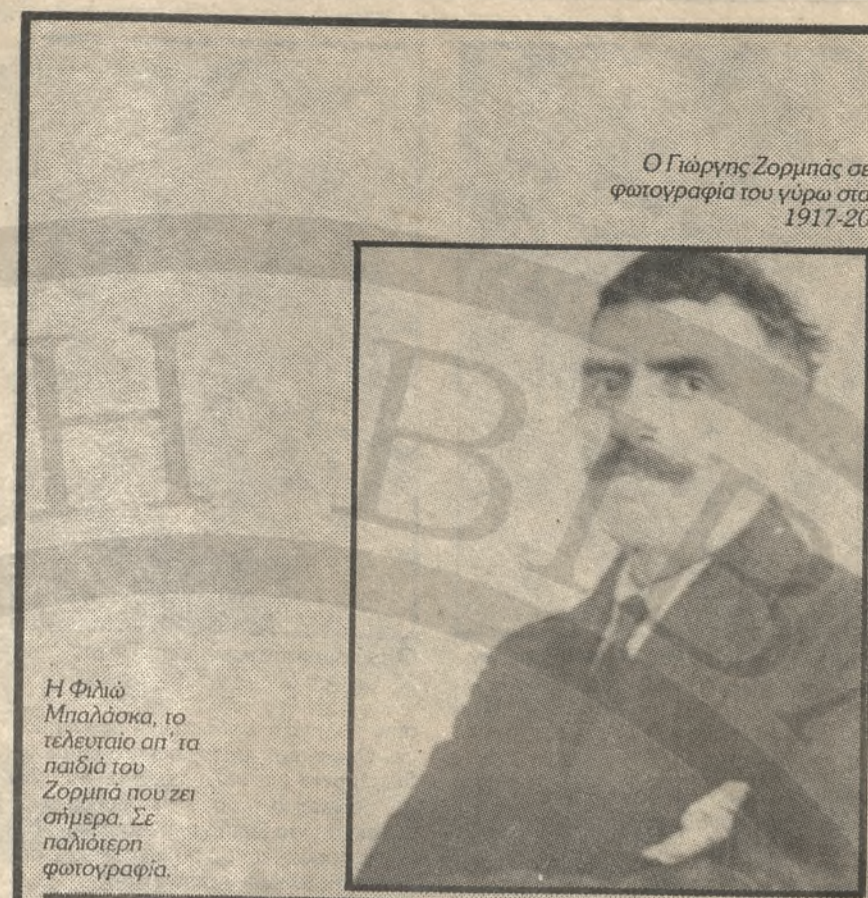
Ο Γιώργης Ζορμπάς πέθανε το 1941 στα Σκόπια. Άφησε ξωπίσω του επτά παιδιά και 11 εγγόνια. Από τα παιδιά του ζει μονάχα μια κόρη. Κι από τα εγγόνια του υπάρχουν τα 9. Στο μεταξύ έχουν γεννηθεί πολλά δισέγγονα και τρισέγγονα.

Είχε και τρία αδέρφια. Το Γιάννη, τον Ξενοφώντα και την Κατερίνα. Σήμερα η κυριότερη πηγή σωστών πληροφοριών για το Γιώργη Ζορμπά, φυσικά και για τον Καζαντζάκη, είναι η ακάματη Έλλη Αλεξίου. «Τον Ζορμπά, μας λέει, τον γνώρισα. Έχω μάλιστα και μια φωτογραφία του που μου την χάρισε ο ίδιος.

Όταν έγραψε το βιβλίο ο Καζαντζάκης, ήταν το πρώτο του σε μυθιοτορηματική μορφή. Ως τότε έγραφε τραγωδίες και ποιήματα. Ο Ζορμπάς είναι ένα βιβλίο που έκανε κατάπληξη. Όταν κυκλοφόρησε στα γαλλικά ήμουν στο Παρίσι. Θυμώμαι έναν κριτικό που μου έλεγε: «Εγώ, ηλικιωμένος άνθρωπος, τέτοιο βαθυστόχαστο βιβλίο δεν έχω συναντήσει».

Τον ρώτησα τότε: «Που τοποθετείτε την αξία του βιβλίου;» Και θυμάμαι ότι μου είπε: «Στο ότι ο Καζαντζάκης έβαλε τον Ζορμπά ως ήρωα των απόψεων ενός ανθρώπου που ζει κατά φθσιν».

Θυμάμαι με πόση ικανοποίηση έφυγα από το σπίτι εκείνου του σοφού ανθρώπου θαυμάζοντας το βάθος της σκέψης του Καζαντζάκη. Αυτός πρώτος μυθιοποίησε έναν άνθρωπο που χαιρείται την καλή ζωή, τον έρωτα το γλέντι, την μουσική το ξενύκτι. Έναν άνθρωπο που απολαβαίνει τη φυσική ζωή όπως την απολαβαίνει ένα ζώο. Και μάλιστα ο Καζαντζάκης τον θέτει παράλληλα με τον τύπο του εαυτού του, ο οποίος ζει τη ζωή της φιλοσοφίας, του ονείρου, του ανθρώπινου ιδανικού... Να γίνεις ανώτερος, να γίνεις τελειώτερος, να διακρίθεις-

Ο Γιώργης Ζορμπάς σε φωτογραφία του γύρω στα 1917-20

Η Φιλώ Μπαλάσκα, το τελευταίο απ' τα παιδιά του Ζορμπά που ζει σήμερα. Σε παλιότερη φωτογραφία.

Ο Στέλιος Αλεξίου εγγόνος του Ζορμπά. Γιος της κόρης του Αναστασίας και του Ραδάμανθου Αλεξίου. Η φωτογραφία απευθύνεται στη Γαλάτεια Καζαντζάκη.

«. Και θέτει το ερώτημα: Ποιός εξετέλεσε έναν προορισμό ανώτερο, φυσικότερο, απλούστερο, ίσως και μεγαλύτερο, ή εγώ;»

Η Έλλη Αλεξίου ήταν συγγενής του Γιώργη Ζορμπά. Ο αδελφός της Ραδάμανθου Αλεξίου παντρεύτηκε μια από τις κόρες του Ζορμπά, την Αναστασία. Από την άλλη μεριά ήταν και συγγενής του Καζαντζάκη, καθώς εκείνος είχε γυναίκα του την αδελφή της Γαλάτεια. Από αυτή τη σχέση έχει βγει όλη η εποπτεία της και γνώση του διπτικού Καζαντζάκης - Ζορμπάς.

«Απ' ό,τι μας έλεγε ο Γιώργης θυμάται η Έλλη Αλεξίου, κι απ' ό,τι διαπίστωσα και προσωπικά όταν ταξίδεψα στην Κατερίνη, ο Ζορμπάς γεννήθηκε στο Καταφύγι.

Η οικογένεια των Ζορμπάδων ήταν αξιόλογη. Ο ξάδελφός του Αστέριος ήταν βουλευτής του Παπαστασίου. Ο αδελφός του Γιάννης ήταν γιατρός. Ο ανεψιός του, ο γιός του γιατρού, ήταν φαρμακοποιός. Ο γιατρός μάλιστα επισκεπτόταν τότε όλα τα χωριά της περιοχής κι έτσι το όνομα «Ζορμπάς» ήταν πολύ γνωστό στην Πιερία. Στην Κατερίνη, το Λευτεροχώρι, το Λιμπάνοβο τους ξέρανε καλά.

Η γυναίκα του Γιώργη Ζορμπά καταγότανε από την Κάρυστο. Ο ίδιος ο Ζορμπάς έλεγε ότι η οικογένεια της γυναίκας του ήταν ανώτερη της δικής του, φαίνεται από πλευράς οικονομικής. Ο πεθερός του δεν τον ήθελε κι αυτός τότε την έκλεψε. Ελένη Καλκούνη την λέγανε.

Ο Ζορμπάς ήταν ωραίος τύπος. Αδέσμευτος, ευφάνταστος. Όντας ένας άνθρωπος ελεύθερος, δεν ένοιωθε τις υποχρεώσεις του απέναντι στα παιδιά του. Μόλις έχασε την γυναίκα του, η οποία πέθανε στην γέννα του τελευταίου παιδιού, αυτός τα εγκατέλειψε.

Τα εγκατέλειψε για τα όνειρά του. είχε

την μανία των ταξιδιών, της παρέας, της κουβέντας, της περιπέτειας, της ολονύχτιας συντροφιάς. Τα επτά παιδιά όμως; Είχαν ανάγκη ενός συμπαραστάτη κι αυτός δεν υπήρχε πλάι τους. Τριγυρνούνταν τα καυμένα σαν ορφανά από θεία σε θεία από θείο σε θείο, ανυπεράσπιστα.

Δεν είχαν καμιά βοήθεια. Όταν μένα ο αδελφός μου Ραδάμανθου έδειξε ενδιαφέρον να παντρευτεί την Αναστασία και η Γαλάτεια τότε στον Ζορμπά, εκείνος δεν αισθάνθηκε σαν πατέρας την ικανοποίηση ότι παντρεύει μια κόρη του, και την παντρεύει καλά. Παρά μόνο απέδρασε ως ένας...ελεύθερος πολίτης.

Γύρισε και είπε της Γαλάτειας: «Μα δεν θα ευτυχίσουν αυτοί οι δυο. Γιατί ο αδελφός σου είναι μηχανικός κι αυτή είναι ένα πρόβατο» Δεν αισθάνθηκε την υποχρέωση ενός πατέρα που πρέπει να παντρεύει την κόρη του...Εκ των υστέρων αποδείχτηκε ότι αυτό το ζευγάρι υπήρξε από τα πιο πετυχημένα. Έκαναν πολύ καλά παιδιά. Ανάθρεψαν πολύ ωραίους πολίτες στην κοινωνία».

Ο Στέλιος Αλεξίου είναι καθηγητής των Αγγλικών, γιός του Ραδάμανθου και της Αναστασίας, εγγόνος του Ζορμπά.

«Η μάνα μου, λέει δεν μιλούσε και πολύ συχνά για τον πατέρα της γιατί φοβόμαι πως και η ίδια δεν ήξερε πολλά πράγματα. Το μόνο που μας έλεγε ήτανε ότι ο Ζορμπάς ήτανε ένας πολύ ιδιόρρυθμος άνθρωπος που δεν τον βλέπανε τα παιδιά του και πολύ συχνά γιατί έλειπε για μεγάλες περιόδους από το σπίτι τους.

Απ' όσο ξέρω, στο βιβλίο του ο Καζαντζάκης άλλαξε την πραγματικότητα μόνο σε ορισμένα σημεία. Είχε υπερβάλει ορισμένα πράγματα και είχε προσθέσει κάτι άλλα δικά του, συγγραφικά αδέια. Ε, αυτό δεν τόλμει η μητέρα μου με καλό μάτι. Έλεγε ότι ο Καζαντζάκης έγραφε ανακριβείς. Εγώ δεν το βλέπω έτσι. Αυ-

τά επιτρέπονται στο λογοτεχνικό έργο.»

Δισέγγονος του Ζορμπά είναι ο τραγουδοστής και συνθέτης της ροκ, Παύλος Σιδηρόπουλος.

«Η μητέρα μου, λέει είναι εγγονή του Ζορμπά, κόρη της Αναστασίας. Την γιαγιά μου την πρόλαβα ζωντανή και θυμάμαι ότι δεν μας μιλάγε για τον πατέρα της. Μάλλον δεν τον είχε και σε πολύ μεγάλο σεβασμό γιατί ο Ζορμπάς ήταν πάρα πολύ ελεύθερο άτομο. Δεν καταλάβαινε από οικογενειακές υποχρεώσεις. Συνήθιζε η γιαγιά μου να μου λέει ότι είμαι ο μόνος από τους απογόνους του που του μοιάζει πολύ στον χαρακτήρα. Είσαι μούλεγε, απίθασος, επαναστατικός και δεν έχεις ούτε ιερό ούτε όσιο, όπως εκείνος.

Η δική μου γνώμη για τον Ζορμπά είναι ότι ήταν ένα υπέροχο άτομο και νομίζω ότι αν όχι ο μισός κόσμος, αλλά το ένα δέκατό του ήταν σαν αυτόν σίγουρα η ανθρωπότητα θα ήταν τελείως διαφορετική. Πρώτα απ' όλα γιατί ο Ζορμπάς ήταν άνθρωπος που αγαπούσε πάρα πολύ τη ζωή. Ήταν άνθρωπος που δεν έδινε σημασία στους τύπους αλλά στην ουσία. Και εν πάση περιπτώσει άνθρωποι που αγαπούν τη ζωή σίγουρα είναι προοδευτικοί και δημιουργικοί και σίγουρα φκιάχνουν πολύ καλύτερες συνθήκες ζωής στους γύρω τους, παρά αυτοί που δέχτην διαπνέονται από ιδέες σεμνότητες και ηθικές.

Γ' αυτό ο Ζορμπάς υπήρξε ένα από τα ινδάλματά μου, ήρωάς μου. Σήμερα βλέπω ότι ο τρόπος της ζωής του ταιριάζει πάρα πολύ μ' αυτό που λέμε «ροκ τρόπος ζωής». Κι επειδή κι εγώ ο ίδιος ανήκω σ' αυτά, βρίσκω πολλά κοινά σημεία ανάμεσα στον Ζορμπά, και σε μένα στον ροκ τρόπο ζωής.

Έγιναν αρκετές προσπάθειες μέχρι σήμερα για να «εντοπιστεί» η πραγματι-

